

MERRÂKÜŞÎ, İbn Mûsâ

(ابن موسى المراكشي)

Ebû'l-Mehâsin Cemâlüddîn Muhammed
b. Mûsâ b. Âlî el-Merrâkûşî el-Mekkî
(ö. 823/1421)

Hadis âlimi.

3 Ramazan 787'de (8 Ekim 1385) Mekke'de doğdu. Aslen Merakeşli olup *Mir'âtü'l-cenân* müellifi Yâfiî'nin torunudur. Küçük yaşta Kur'an'ı ezberledi, Mekke ve Medine'de İslâmî ilimlerle ilgili temel bilgileri aldı. Hadis, fıkıh, fıkıh usulü, hesap, Arapça, aruz, meânî ve beyân ilimlerini öğrenerek edebiyatın hem nazım hem nesir türlerinde başarı sağladı. Bilhassa hadis ilmindeki bilgisiyle tanındı. İlelül'l-hadîs ve ricâlül'l-hadîs konularındaki derin bilgisi, âlî ve nâzil rivayetleri diğerlerinden ayrılmadaki ustalığıyla Hicaz bölgesinde tanınmış bir âlim ve hadis hâfızı oldu. 814'te (1411) seyahate çıkarak Medine, Kahire, İskenderiye, Kudüs, Şam, Halep, Hama, Humus, Ba'lebek, Gazze, Nablus ve Remle gibi ilim merkezlerini dolaştı. Cemâleddin Muhammed b. Abdullâh İbn Zahîre, İbnü'l-İrâkî, Takıyyüddin el-Fâsî, Sibt İbnü'l-Acemî, Selâhaddin el-Akfehîsî gibi âlimlerden hadis ve fıkıh, babalığı Mâlikî fakihî Halîl b. Hârûn es-Sanhâcî el-Cezâirî'den Arapça öğrendi. Kıraat âlimi İbnü'l-Cezerî ve Fîrûzâbâdî'den faydalandı. İbn Hacer el-Askalânî'nin belirttiğine göre 814-815 (1411-1412) yıllarında ondan *Nuḥbetü'l-fiker* ile şerhi *Nuḥbetü'n-naẓar*'ı yazdı (*el-Mecma'u'l-müesses*, III, 342). Zeynüddin el-İrâkî, Nureddin el-Heysemî, İbn Haldûn gibi âlimlerden mektupla icâzet aldı.

İbn Hacer el-Askalânî ve diğer biyografi yazarlarının belirttiğine göre Merrâkûşî az konuşması, aza kanaat etmesi, kazancını ve ilmini Allah yolunda sarfetmesi, kitaplarını başkalarının istifadesine sunması, zamanını değersiz şeylerle geçirmemesi gibi meziyetleri yanında sözü yerli yerinde kullanmada ve maksadını güzelce ifade etmede de başarılı idi. Defalarca gittiği Yemen'e yerleşerek 820 (1417) yılından itibaren Zebîd'deki el-Medresetü't-Tâciyye'de ders vermeye başladı. Şöhretini duyup ona ilgi gösteren Yemen Hükümdarı en-Nâsır Ahmed'e bir kaside yazarak teşekkür etti. Orada kaldığı süre içinde her yıl hacca gitti. 823 (1420) yılında Yemen'den hac için kara yoluyla yaptığı çetin yolculuk sonunda rahatsızlanarak 28 Zilhicce 823'te (3 Ocak

1421) Mekke'de vefat etti ve Cennetü'l-muallâ'ya defnedildi. Onun ölümü üzerine yazılıp mezarı başında okunan uzunca bir mersiye *Laḥzû'l-elḥâz*'da bulunmaktadır (Takıyyüddin İbn Fehd, s. 277-279).

Eserleri. 1. *Tahrîcü meşyehati Ebî Bekir b. Hüseyin b. 'Ömer el-Kureşî el-Merâgî*. Merrâkûşî sekiz cüzden meydana gelen bu eserini, hocası Merâgî'nin seksen küsur yıllık öğrenim ve öğretim hayatında birçok âlimden semâ yoluyla elde ettiği rivayetlerinden derlemiş olup eserin onun hayatında istinsah edilen bir nüshası Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de kayıtlıdır (Mustalah, nr. 97). 2. *Tahrîcü meşyehati Takıyyiddin el-Fâsî*. Müellif eserine hocasının Muhammed adlı şeyhleriyle başlamış olup müellifin bu adı taşıyan âlimlere dair birkaç "kürrâse" yazdığı belirtilmektedir. 3. *Tahrîcü meşyehati'l-Fîrûzâbâdî*. Takıyyüddin İbn Fehd bu eseri Fîrûzâbâdî'den okumak için Yemen'e gittiğini ve onu kıraat yoluyla okuduğunu söylemektedir (*a.g.e.*, s. 275). 4. *Erba'üne ḥadîsen mütebayinetü'l-isnâd ve'l-mütûn*. *Kütüb-i Sitte* musanniflerine ulûv-i nisbî yoluyla muvafakat eden hadislerden meydana gelen eseri müellifin temize çekemediği belirtilmekte, ayrıca bir başka kırk hadisinin bulunduğu kaydedilmektedir.

Merrâkûşî'nin bunlardan başka hadis usulüne dair *Muḥtasar* adlı bir eseri, İbnü'l-Cevzî tarzında kaleme aldığı *Mevzû'ât*'ı, yarım kalmış bir *Târîḫü'l-Medîne*'si bulunduğu, ders aldığı hocalarını ayrı bir meşyehada topladığı, *Nuḥbetü'l-fiker*'i şerhetmeye başladığı, fakat bu çalışmalarını tamamlayamadığı bildirilmektedir. Müellif kendi eserleri dahil olmak üzere çok sayıda kitabını Zebîd'e nakletmiş, ancak Mekke'de âni vefatı üzerine bunlar kaybolmuştur. Onun ayrıca pek çok manzumesinden söz edilmiş, İbnü'l-Cezerî'den istediği manzum icâzet talebiyle İbnü'l-Cezerî'nin ona gönderdiği manzum cevabı bazı kaynaklarda yer almıştır (*a.g.e.*, s. 280-281).

BİBLİYOGRAFYA :

Fâsî, *el-'İkdû's-semin*, II, 364-371; İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-gumr*, VII, 401-403; a.mlf., *el-Mecma'u'l-müesses li'l-mu'cemi'l-müfehres* (nşr. Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşî), Beyrut 1415/1994, III, 341-343; Necmeddin İbn Fehd, *Mu'cemü's-şüuyûḥ* (nşr. Muhammed ez-Zâhî), Riyad 1402/1982, s. 135-136, ayrıca bk. İndeks; Abdülvehhâb b. Abdurrahman el-Büreyhî, *Ṭabakâtü şuleḥâ'i'l-Yemen* (nşr. Abdullâh Muhammed el-Habeşî), Beyrut 1403/1983, s. 124, 344-345; Takıyyüddin İbn Fehd, *Laḥzû'l-elḥâz* (*Zeylû Tezkireti'l-huffâz li'z-Zehebî* içinde, nşr. M. Zâhid

Kevserî), Dimaşk 1347, s. 272-282; Sehâvî, *ed-Ḍav'ü'l-lâmî*, X, 56-58; *Dârü'l-kütübî'l-Misriyye*: *Fihristü'l-maḥṭûṭât I: Muṣṭalaḥu'l-hadîs*, Kahire 1375/1956, I, 293-294; Abbas b. İbrâhim, *el-İ'lam*, V, 34-35; Zirikî, *el-A'lam* (Fethulâh), II, 323; VII, 118-119; M. Habîb el-Hile, *et-Târîḫ ve'l-mü'erriḥûn bi-Mekke*, Mekke 1994, s. 97-99.

İSMAİL HAKKI ÜNAL

MERRÛZÎ

(المروزي)

Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed
b. el-Haccâc el-Merrûzî
(ö. 275/888)Ahmed b. Hanbel'in talebesi,
muhaddis ve fakih.

200 (815-16) yılı dolaylarında doğdu. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Babası Hârizmlî, annesi Merverrûzludur. Horasan bölgesinde Murgâb nehrinin yukarı kısmında küçük bir şehir olan bu yer Merrûzî şeklinde de söylendiğinden Merrûzî nisbesiyle anılmıştır. İlk eğitimini muhtemelen memleketinde ve çevre şehirlerde alan Merrûzî daha sonra Bağdat'a gitti. Burada uzun süre Ahmed b. Hanbel'den ders aldı ve önde gelen talebelerinden biri oldu. Ayrıca Hârûn b. Ma'rûf, Muhammed b. Minhâl ed-Darîr, Kavârîrî, Süreyc b. Yûnus, Osman b. Ebû Şeybe'den ve başkalarından hadis dinledi. Merrûzî'den ders alanlar arasında Ebû Bekir el-Hallâl, Muhammed b. Mahled el-At-târ, Hasan b. Ali el-Berberhârî, Ebû'l-Kâsım el-Hırakî ve babası Ebû Ali Hüseyin b. Abdullâh el-Hırakî, Ahmed b. Abdullâh el-Hazzâ gibi âlimler bulunmaktadır. Ebû Ali el-Hırakî hocasına yakınlığı sebebiyle Merrûzî'nin halifesi diye anılmış ve ona sorduğu sorulara aldığı cevapları derleyerek *Kaşasu men hecerehû Ahmed* adlı bir eser kaleme almıştır. Kaynaklarda ilim ve takvâsından övgüyle söz edilen, güvenilirliğinde şüphe bulunmayan biri olarak anılan Merrûzî 6 Cemâziyelevvel 275 (16 Eylül 888) tarihinde Bağdat'ta vefat etti ve Ahmed b. Hanbel'in mezarı yanında defnedildi.

Ebû Bekir el-Hallâl, Merrûzî'nin Ahmed b. Hanbel'in en önde gelen öğrencisi olduğunu ve kendisinden çok sayıda mesele rivayet ettiğini, öldüğünde hocasının cenazesini yıkadığını belirtir. Hallâl, *es-Sünne* adlı eserindeki rivayetlerin çoğunu hocası Merrûzî vasiyatıyla naklettiği gibi Hanbelî fıkının ilk temel kitabı sayılan *el-Câmi*'de de hocasından birçok rivayete yer vermiştir. Sünnet bilgisi yanında